

Advies Archeologische Monumentenzorg 2013 – nr. 83

Selectiebesluit

Proefsleuvenonderzoek Betonson fase 1 en 2 te Son

	naam	Gemeente/bedrijf	Datum
Aanvrager	René van de Brand	Gemeente Son en Breugel	8-8-2013
Auteur(s)	Ria Berkvens	Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant	12-8-2013
Autorisatie	Wouter van Pernis	Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant	12-8-2013

Advies Archeologische Monumentenzorg

Selectiebesluit archeologie Ekkersrijt 3301 – kavel Betonson te Son, gemeente Son en Breugel

Bevoegd gezag: Gemeente Son en Breugel
Dhr. R. v.d. Brand
Postbus 8
5690 AA Son

Datum: 12-8-2013

Locatie: Ekkersrijt 3301, locatie Betonson te Son, gemeente Son en Breugel

Project: *Evaluatierapport A-13.0053, Son, Ekkersrijt 3301, proefsleufonderzoek (BAAC), auteur M.E. Veenstra, d.d. aug. 2013*

Van: Omgevingsdienst Zuidooost-Brabant
Mevr. drs. R. Berkvens
Keizer Karel V Singel 8 / 5615 PE Eindhoven
Postbus 8035 / 5601 KA Eindhoven
T: 088-3690638 / 06-15829049
E: R.Berkvens@odzob.nl

Inleiding

In het bestemmingsplan is bepaald dat de aanvrager van een omgevingsvergunning voor het slopen van een bouwwerk op gronden, die op de plankaart zijn aangewezen als *hoge tot middelhoge archeologische verwachtingswaarde*, een rapport moet overleggen waarin de archeologische waarde van het terrein is vastgesteld. Het *Evaluatierapport A-13.0053, Son, Ekkersrijt 3301, proefsleufonderzoek (BAAC)*, auteur M.E. Veenstra, d.d. augustus 2013 bevat een eerste weergave van dit onderzoek dat is verricht naar de aanwezigheid van archeologische waarden op de desbetreffende locatie.

Samenvatting van het plan en de onderzoeksresultaten

Onderzoekskader RO: Omgevingsvergunning activiteit slopen Grootte plangebied: circa 5,9 ha Onderzoekperiode: 7 en 13 maart en 27 en 29 mei 2013 Opdrachtgever: Van Nieuwpoort Beheer b.v. Opdrachtnemer: BAAC

Het plangebied ligt op de archeologische waarden- en verwachtingskaart van de gemeente Son en Breugel deels in een gebied met een hoge en deels een middelhoge archeologische verwachting. De geplande graafwerkzaamheden in het plangebied kunnen leiden tot aantasting van eventueel aanwezige archeologische resten. Op basis van het eerder uitgevoerde bureau- en booronderzoek¹, de aanvullende veldinspectie door SRE en de archeologische resultaten uit de nog in uitvoering zijnde archeologische begeleiding van het naastliggende perceel van Rhenus en het reeds afgeronde

¹ Bureauonderzoek Ekkersrijt 3301 te Son, gemeente Son en Breugel, auteur D. Hagens & H. Kremer, 21-2-2012 (Synthegra Rapport S110258).

archeologisch onderzoek op het terrein Post-NL², geldt voor het plangebied een hoge tot middelhoge archeologische verwachting voor vindplaatsen vanaf het laat-paleolithicum tot en met de nieuwe tijd.

In totaal zijn 66 proefsleuven van de geplande 76 sleuven onderzocht. Daarmee is 5645 m² opengelegd, een dekkingspercentage van 9,6 % van het totale gebied. Tijdens de eerste fase van het onderzoek zijn 44 van de 76 geplande proefsleuven aangelegd, waaronder de proefsleuven ter plaatse van het geplande wegtracé. Tijdens fase 2 werden de resterende 22 sleuven aangelegd. Enkele sleuven zijn vervallen doordat ze buiten het terrein lagen of doordat er puin in de ondergrond aanwezig was. Verder zijn sleuven verlegd, verlengd of versmalt vanwege obstakels als puin en/of beton in de ondergrond, betonnen rails, een berg asfalt, een leiding en hoogspanningskabels konden worden vermeden. Door de verschuiving bleef het mogelijk om een representatief deel van het onderzoeksgebied te onderzoeken.

Uit het onderzoek blijkt dat grote delen van het onderzoeksgebied bij de ontwikkeling van het bedrijventerrein tot net boven of in het dekzand zijn verstoord. Een aantal sleuven (39, 44, 47, 48, 49, 50, westelijk deel 64, 65, 66) is tot diep in de C-horizont verstoord. In een groot deel van de sleuven zijn in meer of mindere mate recente verstoringen aangetroffen die samenhangen met de aanleg dan wel sloop van het bedrijventerrein. Het betreft het uitgraven van oudere greppels, aanleg van leidingsleuven, egaliseerwerkzaamheden, ophogingspakketten (met bouwzand) en dergelijke. In het onderzoeksgebied is bij de aanleg van het bedrijventerrein getracht aanwezige greppels zoveel mogelijk uit te graven. Uit de vulling van de greppels is behalve recent bouwpuin dan ook geen vondstmateriaal afkomstig. In het noordwestelijke deel van het plangebied, proefsleuf 28 en 54 (en 27 in het wegtracé), was een nog circa 60 cm dik esdek aanwezig met daaronder een restant van een oude, humeuze A-horizont. Dat hier, in tegenstelling tot in de rest van het onderzoeksgebied, het esdek bewaard is gebleven zal samenhangen met de aanwezigheid van een oude beekloop ten westen van het onderzoeksgebied. De bodem in het onderzoeksgebied wordt gekenmerkt door een lemige ondergrond, waarbij de lichte kleur van de ondergrond wijst op waterverzadiging. De hydromorfe kenmerken zijn grijsgekleurd moedermateriaal met oxidatievlekken en ijzerconcreties.

In het oostelijk deel van het onderzoeksgebied zijn meerdere paalkuilen en een enkele kuil aangetroffen, vermoedelijk horend bij een hier gelegen nederzetting. Een deel van de sporen dateert waarschijnlijk in de ijzertijd. Vier paalkuilen in het oosten van proefsleuf 42 zijn afwijkend van bovengenoemde sporen en vormen samen een spieker die vermoedelijk dateert in de middeleeuwen.

In het midden en zuidelijk deel van het onderzoeksgebied zijn meerdere sporen aangetroffen, bestaande uit een greppel, kuilen en paalkuilen. Uit twee paalkuilen in het oosten van proefsleuf 62 komt middeleeuws aardewerk. In proefsleuf 37 en 40 is een aantal sporen van waarschijnlijk een spieker aangetroffen. De paalkuilen vertonen wat betreft vorm en spoorvulling overeenkomsten met de spieker die is aangetroffen in proefsleuf 42. Waarschijnlijk is de spieker daarom te dateren in de middeleeuwen. De overige sporen in dit deel van het onderzoeksgebied betreffen bewoningssporen die, afgaand op de vorm en spoorvulling, waarschijnlijk zijn te dateren in de ijzertijd.

De sporen in de rest van het onderzoeksgebied lijken nogal geïsoleerd te liggen of zijn omringd door grote verstoringen. Een datering is lastig te bepalen door het ontbreken van vondstmateriaal. Wat betreft vorm en spoorvulling komen de paalkuilen overeen met het grootste deel van de paalkuilen in de rest van het onderzoeksgebied en zullen waarschijnlijk uit dezelfde periode dateren, namelijk de ijzertijd. In proefsleuf 9 is een kleine clustering met een aantal paalkuilen en twee kuilen aangetroffen. Vermoedelijk betreft het hier enkele geïsoleerd liggende off site sporen. De greppel die in proefsleuf 54 is aangetroffen komt overeen met een perceelsgrens/weg op de minuutplan 1832.

In de proefsleuven 4, 10, 11, 16 en 21 (en 23 en 31 in het wegtracé) zijn noordwest-noordoost georiënteerde greppels aangetroffen. In proefsleuf 10 en 11 zijn tussen deze greppels weer greppels gevonden die haaks daarop staan. Bovendien zijn in proefsleuf 10, 16 en 21 karrensporen

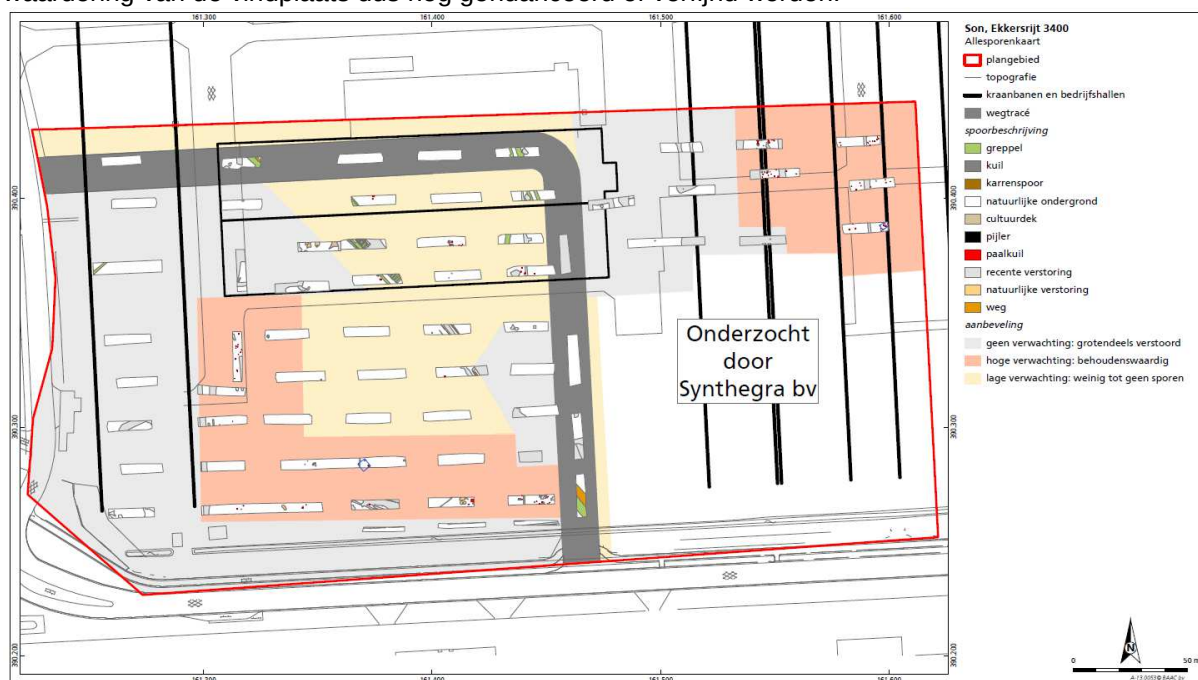
² *Evaluatierapport Proefsleuvenonderzoek en opgraving Post-NL te Son (Synthegra), 10 februari 2013; Inventariserend veldonderzoek, proefsleuven te Ekkersrijt 3301-kavel Post -NL te Son, gemeente Son en Breugel, auteur T. Spitzer, 21-12-2012 (Synthegra).*

aangetroffen. Wat betreft ligging, oriëntatie hangen deze sporen samen een weg en tevens perceelsgrens die daar tot in de 19^e eeuw heeft gelegen.

Tot de vondsten behoren 20 handgevormde scherven aardewerk, een fragment dierlijk bot en brokjes natuursteen en tefriet uit de late bronstijd - ijzertijd. Uit de vroege en volle middeleeuwen zijn een scherp Mayen aardewerk (8^e -9^e eeuw) en twee scherven kogelpotaardewerk (850-1250) aangetroffen.

Door de relatief kleine hoeveelheid dateerbaar vondstmateriaal, het ontbreken van bruikbare botanische en C14 monsters en de aanwezigheid van veel recente verstoringen binnen het plangebied zijn wel de algemene onderzoeksvragen te beantwoorden, maar niet de meer specifieke vragen over bewoning, landgebruik en economische activiteiten. Dit hangt ook samen met de aard van een proefsleuvenonderzoek waarbij slechts smalle sleuven worden gegraven waarin geen complete gebouwplattegronden zichtbaar zijn. De onderzoeksgegevens zijn wel toereikend om een afgewogen waardering van het plangebied en een advies over vervolgonderzoek te geven.

In de conceptrapportage van het onderzoek zal een waardering van de vindplaats opgesteld worden, volgens de specificaties van KNA 3.2. Vooruitlopend hierop kan in dit evaluatierapport worden gesteld dat zich binnen het plangebied een behoudenswaardige vindplaats bevindt in de vorm van één of twee erven, vermoedelijk uit de vroege en/of de volle middeleeuwen. Daarnaast moet rekening gehouden worden met de eventuele aanwezigheid van een vindplaats uit de prehistorie. De oppervlakte van het behoudenswaardige areaal zal tijdens de verdere uitwerking moeten worden bepaald. Het advies om de twee gebieden, zoals weergegeven in onderstaande afbeelding, als behoudenswaardig aan te merken is gebaseerd op de concentratie sporen in deze gebieden en de afwezigheid van verstoringen. De waardering van de vindplaats is gebaseerd op wat er in deze fase bekend is. Het onderzoek moet nog verder uitgewerkt worden, waarbij nieuwe gegevens naar voren kunnen komen die de waardering van de vindplaats beïnvloeden. Tijdens de uitwerking kan de waardering van de vindplaats dus nog genuanceerd of verwijnd worden.

Selectiebesluit

Het archeologisch vooronderzoek in de vorm van proefsleuven bevestigen de hoge archeologische verwachting op het perceel Betonson. Uit het onderzoek wordt duidelijk dat er zich binnen het onderzoeksgebied twee behoudenswaardige vindplaatsen bevinden die verspreid gelegen zijn over het plangebied; het gaat om bewoning (waarschijnlijk nederzetting) uit de late prehistorie (Late Bronstijd-IJzertijd) en uit de Vroege en Volle Middeleeuwen. Deze vindplaatsen kunnen een nieuw licht werpen op het ontstaan en de ontwikkeling van Son en in het bijzonder het gehucht Heuvel.

Gezien het feit dat er verschillende vindplaatsen uit dezelfde periode in de directe omgeving van het plangebied aanwezig zijn (Knooppunt Ekkersrijt en Ikea), is er sprake van een hoge ensemblewaarde.

Omdat de precieze begrenzing van de behoudenswaardige vindplaats door het ontbreken van een nadere uitwerking van de sporen en vondsten vooralsnog ontbreekt, gaan wij voorlopig uit van een grotere behoudenswaardige vindplaats die zowel de gebieden omvat met een hoge en lage verwachting zoals aangeduid op bovenstaand kaartje (=bijlage 4 uit evaluatierapport). De reden hiervoor is dat wij geen onderscheid zien in de concentraties sporen en het ontbreken van verstoringen in het gebied met een lage verwachting ten opzichte van de als hoge verwachting en behoudenswaardig aangeduide gebieden. Zowel in gebieden met een hoge als lage verwachting ontbreken verstoringen en zijn dezelfde concentraties aan goede paalkuilen en kuilen aanwezig, inclusief een oud karrespoor met greppelsysteem. Alleen die gebieden die als recente verstoring op de kaart staan aangeduid, hoeven niet nader archeologisch onderzocht te worden. De kans is hier erg klein dat er nog behoudenswaardige vindplaatsen aanwezig zijn.

Gezien de uitkomsten van het onderzoek, achten wij het noodzakelijk om specifieke voorschriften ter bescherming van archeologische waarden aan de omgevingsvergunning te verbinden:

1. Bodemroeringen dieper dan 50 cm –mv die tot (fysieke) aantasting van archeologische waarden leiden, dienen in het plangebied met een hoge en lage archeologische verwachtingswaarde (zoals aangegeven in bijlage 4 van het evaluatierapport) te worden vermeden.
2. Daar waar dieper dan 50 cm wordt verstoord in het gebied met een hoge archeologische verwachtingswaarde, dient u voordat u met de sloopwerkzaamheden start, eerst de aangetroffen archeologische monumenten (archeologische resten) te laten opgraven door een deskundige die beschikt over een opgravingsvergunning op grond van artikel 45 van de Monumentenwet 1988. Dit archeologisch onderzoek vindt plaats conform een door de gemeente Son en Breugel goed te keuren programma van eisen. In dit Programma van Eisen (PvE) staan het onderzoeksgebied, het doel, de vraagstelling en de uitvoeringswijze van het archeologisch veldonderzoek en specialistisch onderzoek verwoord, alsook de randvoorwaarden van het onderzoek.
3. Indien tijdens het slopen buiten het archeologisch behoudenswaardige gebied monumenten (archeologische resten), bedoeld in artikel 1 van de Monumentenwet 1988 worden gevonden, moeten de werkzaamheden onmiddellijk worden gestaakt. De aanwijzingen van de deskundige als bedoeld in voorschrift 3, moeten worden opgevolgd. De vondst moet direct worden gemeld aan de gemeente Son en Breugel en de Minister van OCW (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed). De vergunninghouder is verplicht archeologisch onderzoek uit te laten voeren door een archeologisch deskundige waarmee wordt vastgesteld of de gevonden monumenten (archeologische resten) moeten worden opgegraven of dat technische maatregelen moeten worden getroffen voor een duurzaam behoud van de archeologische resten in de bodem. De opzet van dit onderzoek alsmede de door u in te schakelen archeologisch deskundige behoeven onze goedkeuring. De sloopwerkzaamheden mogen pas worden hervat nadat wij daartoe hebben ingestemd en dienen plaats te vinden onder de door ons gestelde voorwaarden.

Toelichting

Gemeentelijke besluitvorming: (selectie)besluit

Op basis van de gegevens van het vooronderzoek stelt de uitvoerder van het onderzoek een waardering en selectieadvies op. Op grond van het onderzoeksrapport nemen Burgemeester en Wethouders een besluit ('selectiebesluit') ex art. 39/41 Monumentenwet. Hierbij wordt besloten of de vergunning verleend wordt zonder voorwaarden (vrijgeven van het terrein), of onder voorwaarden ten behoeve van het archeologisch belang. Dat kan zijn de verplichting tot het nemen van maatregelen om de archeologie in de bodem te behouden of tot het laten uitvoeren van een opgraving of archeologische begeleiding om de vindplaats voor aanvang van de bouw- of graafwerkzaamheden te documenteren.

Het al of niet opvolgen van een selectieadvies door de archeologisch uitvoerder is een besluit dat is voorbehouden aan het bevoegde gezag. Het (selectie)besluit kan dan ook afwijken van het

selectieadvies. Als het bevoegd gezag concludeert dat de vindplaats behoudenswaardig is, zal de gemeente in lijn met beleidsuitgangspunten eerst moeten afwegen of de ruimtelijke plannen zodanig kunnen worden aangepast dat behoud van de vindplaats mogelijk is. Het rijks- en ook het provinciaal archeologiebeleid gaat uit van behoud van de vindplaats *in situ* (ter plekke, dat wil zeggen in de bodem). Is dit niet realiseerbaar, dan dient de aanwezige, als behoudenswaardig gewaardeerde, vindplaats te worden onderzocht door middel van een opgraving als definitieve beheersmaatregel. Als de archeologische vindplaats niet behoudenswaardig wordt bevonden - dan wel om andere redenen wordt gedeselecteerd - kan het terrein worden vrijgegeven voor de realisatie van de plannen. In sommige gevallen is aan te bevelen amateurarcheologen onderzoek te laten doen; dit kan alleen bij vindplaatsen met een negatief selectieadvies.

Kwaliteit

Bij het nemen van het (selectie)besluit wordt er van uitgegaan dat de kwaliteit van het archeologisch selectieadvies gewaarborgd is. Dit betekent dat het selectieadvies moet zijn opgesteld (en gecontroleerd) door een senior KNA archeoloog en in overeenstemming is met de waardering, het gemeentelijk archeologiebeleid en vigerende selectiecriteria. Een ander uitgangspunt is dat het gehele proces voorafgaand aan het archeologische selectieadvies volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) is verlopen. Dat wil zeggen dat er in het geval van gravend onderzoek een Programma van Eisen (PvE) moet zijn geweest. Een PvE moet bovendien goedgekeurd zijn door het bevoegd gezag.

Uitvoeringswerkzaamheden zijn onderhevig aan een landelijk voorgeschreven kwaliteitssysteem (KNA). Bij de besluitvorming wordt - indien opgenomen in het archeologiebeleid - een onderzoeksgenda betrokken die op basis van de toelichting op de archeologiekaart gesignaleerde kennislacunes is opgesteld en die ertoe moet leiden dat 'onderzoek met meerwaarde' wordt uitgevoerd, waardoor voorkomen wordt, dat er "meer van hetzelfde" onderzocht wordt.